DİNAMİK SİSTEMLER, ÇATALLANMA TEORİSİ VE UYGULAMALARI

<u>Deniz Alaçam</u>

KARMAŞIK SİSTEMLER VE VERİ BİLİMİ YAZ OKULU

18 Temmuz 2019

Kadir Has Üniversitesi, İstanbul

ULUDAĞ UNIVERSITY DEPARTMENT OF MATHEMATICS

Mathematics and Statistics

Ders Planı

- Bölüm I :
  - Dinamik Sistemler
  - Sabit Nokta Analizi
  - Çatallanma(Bifurcation) Teorisi
- Bölüm II:
  - Uygulama: 3-Nod Network ve Ritim Üretimi

Dinamik Sistemler Tarihi

- 1600ler
  - Newton : ODEs, iki boyutlu problem, Gezengenlerin orbitleri
- 1800ler
  - Poincare : Geometrik yaklasım, Baslangıç degerlerine duyarlılık (Kaos)
- 1920 1950
  - Lineer olmayan osilatorler
- 1950ler
  - Hodgkin Huxley: Nöral modelleme

Newton

Poincare

Hodkin-Huxley

- 1960lar
  - Lorenz : Kaotik sistemler, Hava tahmini
- 1970
  - Mandelbrot : Fraktal
- 1975
  - May : Logistik denklem
- 1980
  - Kaos, Non-lineer dinamik
- 1990
  - Muhendislik uygulamaları
- 2000
  - Kompleks sistemler, network

Lorenz

Mandelbrot

May

Dinamik Sistemler

$$\frac{dx}{dt} = f(x)$$

x asagidaki gibi tanımlanan bir vektor

$$\vec{x}(t) = [x_1(t), x_2(t), \dots, x_n(t)]$$

f ise bir veya birden fazla boyutlu bir fonksiyon

$$f_1(x_1, x_2, \dots, x_n), f_2(x_1, x_2, \dots, x_n), \dots, f_n(x_1, x_2, \dots, x_n)$$

Tüm sistem ise bir dizi fonksiyon olarak tanımlanır.

$$\frac{dx_1}{dt} = \dot{x}_1 = f_1(x_1, x_2, \dots, x_n)$$
$$\frac{dx_2}{dt} = \dot{x}_2 = f_2(x_1, x_2, \dots, x_n)$$
.

$$\frac{dx_n}{dt} = \dot{x}_n = f_n(x_1, x_2, \dots, x_n)$$

- Bir sabit nokta sistemin zaman karsısında degisim göstermedigi bir özel nokta olarak tanımlanır. Denge noktası veya kritik nokta olarak da adlandırılabilir.
- dx/dt = f(x) sistemini ele alırsak, sabit nokta olan x*, f(x*)=0 denkleminin çözüm olarak bulunur. Diskre sistemler için x*= f(x*).

 $f(x^*)=0$

Çatallanma(Bifurcation) Teoremi

• Bir sabit noktanın bir parametreye baglı olarak karakterindeki degisime çatallanma denir.

Çatallanma(Bifurcation) Teoremi

• Bir sabit noktanın bir parametreye baglı olarak karakterindeki degisime çatallanma denir.

Çatallanma(Bifurcation) Teoremi

• Bir sabit noktanın bir parametreye baglı olarak karakterindeki degisime çatallanma denir.

Eger-Dügüm (Saddle Node) Çatallanması

Eger-Dügüm (Saddle Node) Çatallanması

Eger-Dügüm (Saddle Node) Çatallanması

Pitchfork Çatallanması

 $\dot{x} = rx - x^3.$

Eger-Dügüm (Saddle Node) Çatallanması

Pitchfork Çatallanması

 $\dot{x} = rx - x^3.$

Andronov - Hopf Çatallanması

Kararlılıgını kaybeden sabit nokta kararlı bir çevirimin (limit cycle) olusmasına sebep olur.

 $\mu < 0$

Excitability

Neuroscience(Sinirbilim) nedir?

Neuroscience (sinirbilim) sinir sistemini inceleyen bilim dalidir. Biyoloji, sitoloji, psikoloji moleküler biyoloji gibi birden fazla dispilini bir araya getiren bilim dalidir. Temel amaci nöronlarin yapisini ve fonksiyonunu anlamaktir. Computational neuroscience (hesaplamali sinirbilim veya matematiksel sinirbilim) ise sinirbilimin matematiksel modelleri ve metodlari kullanarak nöronlarin ve networklerinin yapisini analiz eden alt dalidir.

Beyin ve Fonsiyonlari

- Insan Beyni ≈ 86 trilyon nöron
- Herbir nöron ~10000 diger nöron ile baglantilidir.
- 1 mm³ of cortekste ~1 trilyon sinaps

Tarihi

Camillio Golgi (1843 - 1926)

- Neurons are continuous with one another
- Nearly endless network of connected tubes
- Revolutionary staining technique

Santiago Ramon Cajal (1852 - 1934)

- Used Golgi staining technique
- Neurons are not continuous with one another
- Small gaps exist

Both received Nobel Prize in Phsiology in 1906

Nöron

- A neuron (nerve cell) is an electrically excitable cell that processes and transmits information by electrical or chemical signaling.
- Neurons are core components of the nervous system, which includes the brain, spinal cord, and peripheral ganglia

Sinaps

- Chemical Synapses: Presynaptic neurons have synaptic vesicles with neurotransmitter and postsynaptic have receptors
- Gap Junctions: Protein connections between the presynaptic and postsynaptic neuron

Gap Junction

© 2011 Pearson Education, Inc.

Action Potential (Spike)

Spike trains from 30 neurons from a monkey cortex. Short vertical bars represent spikes; horizontal axis represents time. Source: <u>Krüger and Aiple, 1988</u>.

 If a depolarization shifts the membrane potential sufficiently, it results in a massive change in membrane voltage called an action potential.

Sinaps ve Hücre Tipleri

Matematiksel modellleme

- Temel Materyal
  - Anatomi ve fizyoloji
  - Deneyler
  - Pataloji ve lezyonlar
- Hipotez
  - Basitlestirme
  - Paralel programlama
  - Dinamik sistemler
- Dogrulama
  - Tahminler
  - Aciklamalar

Küçük Networkler : Central Pattern Generators (CPGs)

- Yürüme, nefes alma, uçma, yüzme gibi ritmik hareketlerden sorumludur.
- Daha büyük networklerin temelini olusturur.
- Çalisma mekanizmalari hala tam olarak bilinmiyor.

Katz, et al , 2007

Melibe Leonina

Dendronotus Iris

Melibe Leonina

Dendronotus Iris

Melibe Leonina

Dendronotus Iris

Melibe Leonina

$$\begin{split} \mathbf{C}_{\mathbf{m}} V' &= -\overline{g}_{Na} m_{\infty}^{3}(V) h(V - V_{Na}) - \overline{g}_{Ca} x(V - V_{Ca}) - \overline{g}_{h} ((1/(1 + e^{-(V - 63)/7.8})))^{3} y(V - V_{h}) \\ &- [\overline{g}_{K} n^{4} - \overline{g}_{KCa} Ca/(0.5 + Ca)](V - V_{K}) - \overline{g}_{L} (V - V_{L}) \\ h' &= \lambda [h_{\infty}(V) - h] / \tau_{h}(V) \\ n' &= \lambda [n_{\infty}(V) - n] / \tau_{n}(V) \\ x' &= [x_{\infty}(V) - x] / \tau_{x} \\ y' &= [y_{\infty}(V) - y] / \tau_{y}(V) \\ Ca' &= \rho [K_{c} x(V_{Ca} - V + shift) - Ca] \\ S' &= \alpha (1 - S) / (1 + e^{-k(V_{1} - th)}) - \beta S \\ M' &= (0.01 + 0.9 / (1 + e^{(-(V + 10))}) - M) / \tau_{M} \end{split}$$

3-Nodlu Ağlarda Ritim Üretimi

Jezzini et al (2003)

3-Nodlu Ağlarda Ritim Üretimi

Half-Center Oscillators (HCOs)

 Reciprocal inhibition between coupled cells permits rhythmogenesis and anti-phase oscillations

Fast-Threshold Modulations (FTM)

$$I_{syn} = g_{ij} \frac{V - E}{1 + e^{-k(V_i - \theta_{th})}}$$

g12

g21

3

- V Voltaj (Hizli degisken)
- h Recovery (Yavas degisken)
- G Sinaptik degisken

gFN Nöronlarının Özellikleri

• Fast cubic and slow sigmoidal nullclines

Torus ve Faz-Farklari

- 'Donut' surface connects cyclical rhythmic activity
- Using Cell 1 reference allows dimension reduction

Torusun Açılımı

- Cutting the axes of the torus aids in visualization
- Spanning a grid of 900 sampled initial phase-lag conditions

Traces converge to stable outcomes

Ritim Tanımlanması

• Pentarhythmic network and basins of attraction

Ritim Tanımlanması

Torus ve Faz Farklari

- 'Donut' surface connects cyclical rhythmic activity
- Using Cell 1 reference allows dimension reduction

Ritim Tanımlanması

- Cutting the axes of the torus aids in visualization
- Spanning a grid of sampled initial phase-lag conditions
- Traces converge to stable outcomes

Ritim Tanımlanması

• Penta-ritmik network and basins of attraction

Poincare Maplerinin Çatallanma Analizi

- Bi-parametric (g, I) sweep for regions of similar rhythm outcomes
- Color-coding by rhythms observed

 $\dot{V}_i = m(V_i - V_i^3) - x_i + I + \Sigma G_{ij}, \ \dot{h}_i = \epsilon [\frac{1}{1 + e^{-k(V_i - V_0)}} - h_i], \ G_{ij} = g_{ij} (\frac{V_{syn} - V_i}{1 + e^{-k(V_i - V_0)}})$

Çatallanma Diyagrami

Symmetric - Pitchfork Bifurcation

- Pacemakers lose stability via pitchfork bifurcation
- Dashed yellow lines indicate PM stability change

Unstable saddles collapse onto stable PM node, which then loses stability

Symmetric – Andronov-Hoph Bifurcation

• Traveling wave fixed points gain or lose stability via 'Andronov-Hopf' or torus bifurcation

Saddle-node Bifurcations

• Saddle-node bifurcation occurs when a repelling saddle and attracting node collide and obliterate one another

Key 3-Cell Motifs

• Results extend to networks with identical internal dynamics

Motif	Mono-biased	Pairwise-Biased	King-of-Mountain	Clockwise
Base Case				
Alternate Example				
Symmetrically Equivalent List	g₃₁, g ₃₂ , g ₁₂ , g ₂₁ , g ₂₃ *, g ₃₂	g₃₁=g₁₃, g ₁₂ =g ₂₁ , g ₂₃ =g ₃₂ *	g ₃₁ = g ₃₂ , g ₁₂ =g ₁₃ *, g ₂₁ =g ₂₃	g₃₁=g₁₂=g₂₃, g ₁₃ =g ₃₂ =g ₂₁ *

King-of-the-Mountain Bifurcations

- Fixed points and saddle-nodes help identify bifurcation dynamics
- Interesting, unanticipated behavior occurs near symmetry

Pair-wise Biased Bifurcations

• 'Rivers' of phase-varying lags permit an additional layer of rhythm dynamics where two cells may remain near anti-phase

Phase slipping: invariant curve on 2D torus

6-Nodlu ve Daha Büyük Networkler

- 3-cell motifs may be used as building blocks for larger networks
- Characterization of motifs permits hypotheses regarding 6-cell rhythm generation
- Applications in 4, 5, and much larger networks

Dogada 6-Nodlu in

- Known networks can be built from characterized motif libraries
- Predictions can be made from 3- and 6-Node simulations
- These predictions can be tested in-vitro

Β

5

6

TESEKKÜRLER!